Om betydningen af museumssamlinger, belyst ved et par eksempler (Lepidoptera)

OLE KARSHOLT

Karsholt, O.: Om betydningen af museumssamlinger, belyst ved et par eksempler (Lepidoptera). [On the importance of museum collections, exemplified by two cases (Lepidoptera).] – Ent. Tidskr. 111: 75–77. Umeå, Sweden 1990. ISSN 0013-886x.

One important reason for the high level of microlepidopterology in the countries of North and West Europe is that microlepidopterists of these countries have been very keen to learn from the experiences of their predecessors. Moreover, most collections of Microlepidoptera from these countries are still extant and accessible to serious students. The importance of this is documented by two examples, and it is shown, based on studies of material from the Museum of Zoology and Entomology in Lund, Sweden, that *Yponomeuta rorrella* Hb., and *Agonopterix carduella* Hb. have probably not been found in Sweden.

O. Karsholt, Zoologisk Museum, Universitetsparken 15, DK-2100 København Ø, Denmark.

Faunaen af småsommerfugle (Microlepidoptera) i Nord- og Vesteuropa (og herunder Sverige) er bedre kendt end noget andet sted i verden. Det skyldes en række forskellige omstændigheder, hvoraf kun én – meget væsentlig – skal nævnes her: Microlepidopterologerne (amatører som professionelle) har i disse lande i særlig grad forstået at bygge på hinandens erfaringer. Som en Fabricius og en Thunberg forstod at lære af Linné, således har Svensson bygget videre på Benander's erfaringer, og Bengtsson igen på Svensson's erfaringer (for blot at nævne nogle få eksempler). Og samtidig bidrager hver enkelt microlepidopterolog med ny viden til den fælles pulje, som udgør vort kendskab til småsommerfuglene i vor del af verden.

En stor del af denne viden er allerede nedskrevet og publiceret i talrige større og mindre publikationer, men meget findes endnu kun som notater i notesbøger eller i hukommelsen hos den enkelte mikrolepidopterolog. Det at beskæftige sig med småsommerfugle er imidlertid ikke så statisk, som udenfor stående ofte tror. Ikke bare ændrer det omgivende miljø sig med stigende hast og dermed dyrenes livsbetingelser, men også indsamlingsmetoder og præparationsteknik forandrer sig. Selv opfattelsen af, hvad de enkelte arter skal hedde – og hvorfor vi skal opfatte dem som arter – er underkastet en løbende udvikling.

Det kan derfor ikke undre, at tidligere tiders mikrolepidopterologer – hvor dygtige de end var set med deres samtids øjne – fra tid til anden lavede fejl. Undertiden beskrev de samme art flere gange; det kunne ske, at de huskede galt, når de skulle skrive lokalitet på deres etiketter (hvis de brugte den slags), de kunne komme til at forveksle larverne til 2 arter, således at de gav forkerte biologiske oplysninger, eller de kunne simpelthen bestemme deres dyr forkert.

Det betyder imidlertid ikke, at vi skal undervurdere eller ringeagte dem, for de gjorde det, så godt de kunne ud fra den tids viden. Men samtidig er mikrolepidopterologiens nuværende, høje stade betinget af, at vi når som helst har været åbne overfor at opdage og korrigere de fejl, vi har fået øje på – såvel hos afdøde som hos nulevende mikrolepidopterologer (incl. vore egne).

Den væsentligste ting, som har gjort dette muligt, er efter min mening, at de fleste betydelige samlinger af småsommerfugle fra de nordeuropæiske lande er blevet bevaret for eftertiden – som regel på museer eller andre offentlige institutioner, hvor de er tilgængelige for seriøst interesserede. Der påhviler for mig at se såvel vore offentlige myndigheder som den enkelte samler et stort ansvar for at fortsætte denne tradition, der også vil være af stor betydning for fremtidens entomologer. Da de fleste museer har knappe ressourser i

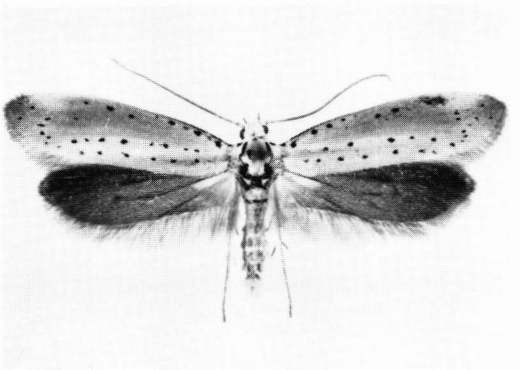

Fig. 1. *Yponomeuta rorrella* (Hb.), habitus, ♂. Danmark, vingbredd 24 mm.

disse år, vil det imidlertid ikke være muligt at opbevare alle insektsamlinger for eftertiden. Det vil derfor være nødvendigt at foretage en prioritering, og da må samlinger, der har været meget brugt ved udarbejdelsen af publikationer, gives højeste prioritet.

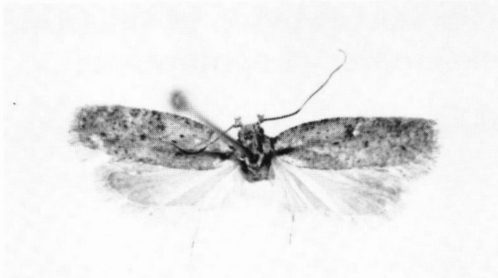
Jeg har tidligere givet eksempler på resultater af studier af museumssamlinger (se fx Karsholt & Larsen 1986). Her vil jeg som eksempel på, hvor vigtige museumssamlinger er for at kunne efterprøve oplysninger fra litteraturen, omtale et par af de arter, som jeg lånte på museet i Lund under et besøg af få timers varighed.

Yponomeuta rorrella (Hübner, 1796)

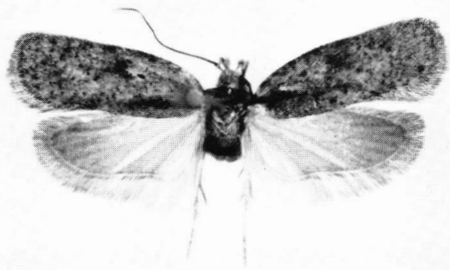
Denne art tilhører en gruppe meget nærtstående arter, og på grund af store ligheder i genitalapparatet har den af nogle forfattere været henført til *Y. padella* (Linnaeus, 1758). De fleste forfattere er dog i dag enige om at regne *rorrella* som en god art.

Fra Sverige opgives *rorrella* kun fra Gotska Sandön (Svensson *et al.* 1987). I samlingen på museet i Lund (hovedsamlingen) sad der under navnet *rorrella* en han i god stand, omend upræpareret. Den er etiketteret: "G. Sandön, A. Jansson / Lövsk. 4 / 8 / 22 / padellus!". Etiketten stemmer overens med angivelsen hos Jansson (1925), og eksemplaret tilhører tydeligvis *padella*. Ingen af de svenske eksemplarer, der var bestemt til *rorrella* i samlingen på Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm, tilhører denne art.

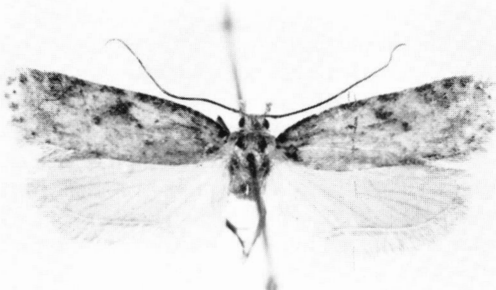
Y. rorrella forekommer nærmest i Danmark, hvor den optræder enkeltvis og især fanges i lysfælder. Nogle af de danske lokaliteter ligger i Nord- og Østsjælland, så rigtige *rorrella* vil sikkert også kunne findes i Sverige.

2

3

4

Fig. 2–4. *Agonopterix laterella* (Den. & Schiff.), habitus. Sverige, Sk: Borgeby, leg. P. Benander. – 2. ♀, 18.viii.1920, vingbredd 16 mm. – 3. ♀, 15.viii.1922, 18 mm. – 4. ♂, 18.viii.1920, 21 mm. Den lille hunnen (2) var bestemt af Benander til *A. carduella*, mens de andre 2 var bestemt til *A. laterella*.

The small female (2) was identified by Benander as *A. carduella*, whereas the other two specimens from the same locality were identified as *A. laterella*.

Det er således meget præcist, når *rorrella* i den

svenske liste over "hotade evertebrater i Sverige" (Andersson *et al.* 1987) anbringes i kategorien "för arter, som för tillfället sannolikt är försvunna från landet". Men årsagen er altså ikke som angivet "ändrade klimatfaktorer". For at sådanne "rødlister" kan tages alvorligt af bl a myndigheder og skovejere, er det en selvfølge, at de arter, der angives at være truede, er rigtigt bestemte.

Det kræver nogen øvelse at kende *rorrella* fra de nærstående arter, men har man først lært sig at se forskel, er man sjældent i tvivl. Et karakteristisk eksemplar afbildes på Fig. 1.

Agonopterix carduella (Hübner, 1817)

Benander (1953) meldte denne art fra Sverige på grundlag af 3 eksemplarer fra Sk, Borgeby fra årene 1916–1938 og 1 eksemplar fra Sk, Börringe, 1934 (Kemner), samt fra Södermanland (uden nærmere oplysninger) (Svensson *et al.* 1987). Benander's eksemplarer opbevares i hans samling på museet i Lund. De er alle hunner, men da de ikke lignede tyske eksemplarer, som jeg har set (et sådant afbildes af Palm 1989: 212), lånte jeg et eksemplar til nærmere undersøgelse. En undersøgelse af genitalierne viser, at det drejer sig om *A. laterella* (Denis & Schiffermüller, 1775). Af denne art sad der i Benander's samling flere eksemplarer fra samme lokalitet.

A. carduella opgives i litteraturen at ligne *laterella*, men adskiller sig bl a ved at være mindre. Palm (1989) giver 20–25 mm i vingefang for *laterella* og 15–19 mm for *carduella*. Imidlertid lader det til, at hunnen hos *laterella* normalt er noget mindre end hannen, og Benander har øjensynligt bestemt sine mindste *laterella* til *carduella*.

I hovedsamlingen i museet i Lund sidder Kemner's eksemplar af *carduella* fra Börringe. Det er også en lille hun af *laterella* (uden bagkrop), og den er sandsynligvis også bestemt af Benander. Tilbage er så kun opgivelsen fra Södermanland, som også hidhører fra Benander (1953), og set i lyset af ovennævnte fejlbestemmelser er dette fund efter min mening for usikkert til, at arten kan regnes som fundet i Sverige.

A. carduella er ikke kendt fra det øvrige Skandinavien, og de nærmeste angivelser i nabofaunaerne stammer fra Baltikum (Palm 1989). Disse baserer sig ligeledes på ældre, uverificerede litteraturangivelser og må indtil videre regnes for tvivelsomme. Det ser således ud til, at vi skal ned til det centrale Polen og Tyskland samt til England for at finde populationer af den rigtige *carduella*.

Det er mig en glæde at kunne takke R. Danielsson, Entomologiska museet, Lund, B. Gustafsson, Naturhistoriska riksmuseet, Stockholm, for lån af materiale, I. Svensson, Österslöv, for oplysninger og G. Brovad, Zoologisk Museum, København, for fotografier.

Litteratur

Andersson, H., Coulianos, C.-C., Ehnström, B., Hammarstedt, O., Imby, L., Janzon, L.-Å., Lindelöw, Å. & Waldén, H. W. 1987. Hotade evertebrater i Sverige. – Ent. Tidskr. 108: 65–75.

Benander, P. 1953. Catalogus Insectorum Sueciae. Additamenta ad part VI. Microlepidoptera. – Opusc. Ent. 18: 89–101.

Jansson, A. 1925. Die Insekten-, Myriopoden- und Isopodenfauna der Gotska Sandön. Örebro (Länstidningens Tryckeri).

Karsholt, O. & Larsen, K. 1986. Aterpia corticana (Den. & Schiff.) og andre sommerfugle meldt fra Ringedal på Bornholm (Lepidoptera). – Ent. Meddr 53: 89–95.

Palm, E. 1989. Nordeuropas Prydvinger (Lepidoptera: Oecophoridae) – med særligt henblik på den danske fauna. – Danmarks dyreliv 4: 1–247 (incl. 8 pls.).

Svensson, I., Elmquist, H., Gustafsson, B., Hellberg, H., Imby, L. & Palmqvist, G. 1987. Catalogus lepidopterorum sueciae. Stockholm (Naturhistoriska riksmuseet & Entomologiska föreningen).